

פרק 4 - שירותים חברתיים וביטוח לאומי

מקורות והגדרות

לוחות 1-12: ע'//מינהל לשירותים חברתיים

הנתונים מבוססים על ניתוח קובץ מערכת מיון תיקים של המינהל לשירותים חברתיים של עיריית ת"א-יפו ומעודכנים לסוף שנת 2015.
להלן פירוט האגפים והמחלקות, לפי אזורי הפעילות שלהם:

אגף מרכז - צפון - רבעים 1-6

מחלקת עבר הירקון - רבעים 1-2
מחלקת לב העיר למשפחה - רבעים 3-6
מחלקת לב העיר לגיל הזהב - רבעים 3-6
תחנות לבריאות המשפחה, תחנות לטיפול וגמילה מסמים, תחנות לייעוץ בחיי המשפחה.

אגף דרום - רבעים 7-8

מחלקת חוצות יפו - תת-רובע 72 ואזורים סטטיסטיים: 733-736, 745-747
מחלקת שער יפו - תת-רובע 71 (ללא א"ס 713) ואזורים סטטיסטיים: 731-732, 741-744
מחלקת שפירים - רובע 8 וא"ס 713
תחנות לבריאות המשפחה, תחנה לטיפול וגמילה מסמים, תחנה לייעוץ בחיי המשפחה.

אגף מזרח - רובע 9

מחלקת אפיקים - תת-רובע 94, ואזורים סטטיסטיים: 923, 937
מחלקת איילון - תת-רובע 91, ואזורים סטטיסטיים: 921-922, 925-929
מחלקת אחווה - אזורים סטטיסטיים: 924, 931-936
תחנות לבריאות המשפחה, תחנות לטיפול וגמילה מסמים.

לפריסה הגיאוגרפית של האגפים והמחלקות ראה מפה "מטופלים (עם תיק) במחלקות הרווחה כאחוז מהאוכלוסייה, לפי מחלקה", לאחר לוח 4.9.

בית אב	- תיק על שם בגיר מעל גיל 18.
בתי אב בטיפול	- מספר בתי האב משפחות ובתי האב קשישים המטופלים ע"י מינהל השירותים החברתיים מתקבל מממצאי מיון התיקים במחלקות, אשר מתבצע מידי שנה החל בשנת 1981.
בתי אב קשישים	- כאשר ראש המשפחה הינו מעל גיל 62 אצל נשים או מעל גיל 67 אצל גברים.
בתי אב משפחה	- בתי אב בהם ראש המשפחה עדיין לא הגיע לגיל זיקנה (גברים - עד 67, נשים - עד 62).
קבוצת מיון ב'	- תיקי סיוע ומעקב בטיפול אינטנסיבי נמוך בהם יש עד 3 התערבויות בשנה.
קבוצת מיון ג'	- תיקים בטיפול אינטנסיבי בינוני בהם יש 4-18 התערבויות בשנה.
קבוצת מיון ד'	- תיקים בטיפול אינטנסיבי גבוה בהם יש מעל 18 התערבויות בשנה.
תיקי סכנה	- בתי אב הנמצאים במשבר חמור, הנובע ממצבים שונים בהתאם לאוכלוסיות ודורש התערבות מיידית ואינטנסיבית, בנקודת זמן המיון.
תיקי סיכון	- בתי אב הנמצאים במשבר, שטיפולם דורש בניית תכנית טיפול הכוללת אפשרות לפתרון המשבר ומעקב, בנקודת זמן המיון.
תיקי נזקקות	- בתי אב מטופלים הזקוקים לשירותי הרווחה מסיבות שונות: חוק, הגדרות נזקקות כפי שמופיעות בתקנון עבודה סוציאלית (תע"ס), בנקודת זמן המיון.

הלוחות בפרק זה, מתייחסים רק לבתי אב שיש להם תיק במינהל השירותים החברתיים.
יש להתייחס בזהירות להשוואת נתונים בין שנת 2009 ואילך לשנים קודמות, בשל הגורמים הבאים: בשנת 2009 עבר מינהל השירותים החברתיים לעבוד במערכת מחשובית חדשה (המנל"ר) וחלק מתהליכי העבודה במינהל שונו. בנוסף, נתוני הלוחות שבפרק מתייחסים לתקופות זמן שונות על פני 2009, ולאזו דווקא לחודש מסוים, כפי שנעשה בשנים אחרות.

מפת אחוז מקבלי השלמת הכנסה בקרב מקבלי קצבת זיקנה, לפי אזור סטטיסטי
מקור הנתונים - המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון.

לוח 13: המוסד לביטוח לאומי וע'//מינהל השירותים החברתיים, המרכז למחקר כלכלי וחברתי

לוחות 14-19: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון

- **קצבת זיקנה**

קצבת זיקנה נועדה להבטיח לתושבי ישראל הכנסה חודשית קבועה לעת זיקנה. קבלת הקצבה תלויה בגיל, ובכך שהמבקש היה מבוטח בביטוח הלאומי תקופה נדרשת על פי חוק. קיימים שני מועדים הקשורים לקביעת גיל הזכאות לקצבת זיקנה: גיל הפרישה, המותנה בהכנסות וגיל זכאות אשר אינו מותנה בהכנסות. הקצבה משולמת לכל מבוטח באופן אוניברסלי וללא מבחן הכנסות (מעבודה ומהון) בגיל הזכאות (הגיל המוחלט). גיל הזכאות המוחלט לקצבה זו היה בעבר 70 לגברים ו-65 לנשים. מיולי 2004, עם יישום חוק גיל הפרישה, גיל הזכאות לגברים נשאר 70, אך לנשים הועלה בהדרגה, עד שבסופו של התהליך, בשנת 2020, יהפוך להיות 70. בגיל הפרישה (הגיל המותנה), הקצבה משולמת רק אם עמד במבחן הכנסות. מיולי 2004, הועלה הגיל המותנה בהדרגה ל-67 לגבר ול-62 לאישה (העלאת הגיל המותנה לנשים ל-64 תלויה בהחלטת ממשלה בשנת 2016). הנתונים בפרק מתייחסים לכל מקבלי הקיצבה מהביטוח הלאומי, בין אם היא מלאה או חלקית.
- **קצבת שארים**

משולמת לשאריו (אלמנה וילדיו) של מבוטח תושבות ישראל, לאחר פטירת מבוטח/ת שהיה/היתה מבוטח/ת שנה לפחות. סכום הקצבה נקבע על פי גיל האלמנה וגיל הילדים. לקצבה הבסיסית משולמות תוספת בגין ילדים ותוספת ותק, והחל באפריל 2008 גם תוספת בעבור שאר שמלאו לו 80 שנה. בשונה מאלמנה, אלמן מוגדר כזכאי לקצבת שארים כל עוד יש עימו ילדים או שהוא עומד במבחן הכנסות כנדרש בחוק.
- **השלמת הכנסה**

בקרוב מקבלי קצבאות זיקנה ושארים, השלמת הכנסה זו הינה תוספת הניתנת לזכאים לקצבאות זיקנה ושארים חסרי הכנסה או מעוטי הכנסה, בכפוף למבחני הכנסות עפ"י התנאים המוגדרים בחוק.
- **קצבת ילדים**

קצבת ילדים משולמת בכל חודש למשפחות עם ילדים בישראל עד גיל 18, ומטרתה לסייע בהוצאות הגידול של הילדים. במהלך השנים עברו קצבאות הילדים שינויים רבים, שנעשו בין היתר בסכומים ובתנאי הזכאות של מקבלי הקצבאות. כמו כן, בשנת 2015 הוחלט כי תיפתח תוכנית חיטון לטווח ארוך לכל ילד כחלק משינוי מבנה הקצבה.
- **משפחות**

נתוני הביטוח הלאומי לגבי משפחות מבוטחים על מבחן תשלום קצבת הילדים עד גיל 18. הקצבה מוענקת למטפל העיקרי בילד (הורה/אפוטרופוס), גם אם הילד אינו מתגורר עימו במשק הבית. הגדרה זו שונה מהגדרת ה"למ"י, בה מתבססים הנתונים על סקר כוח אדם ומגדירים משפחה במידה והילד מתגורר עימה במשך רוב ימות השבוע. בשל ההגדרות השונות נתוני המשפחות עפ"י כל מקור הם שונים.
- **הבטחת הכנסה**

קצבה המשולמת לבני 20 ומעלה שאינם מסוגלים להבטיח לעצמם הכנסה מעבודה, ושאינם זכאים לתשלומים על פי תוכניות אחרות. הגמלה מיועדת, למי שלא הוצעה להם עבודה או פטורים ממבחן תעסוקה ואין להם מקור קיום, או למי שהכנסתם אינה מגיעה לרמה המוגדרת בחוק, עקב נסיבות שהחוק מכיר בהן (כגון חולים, נכים, נפגעי עבודה או מובטלים). מספר מקבלי הגמלה בלוח 17 מתייחס למשפחות המקבלות את הגמלה, כשבמשפחה יכולה להיות יותר מעילת זכאות אחת. עם זאת, העילה לקבלת הגמלה היא אישית ולא משפחתית. נתוני עילת הזכאות מוצגים בלוח 18.
- **דמי אבטלה**

דמי אבטלה זכאי מובטל שכיר שהשלים תקופת אכשרה (פרק הזמן הנדרש בחוק שבו שולמו עבור העובד דמי ביטוח אבטלה), מלאו לו 20 שנה וטרם הגיע לגיל הפרישה, ואשר אין בידי שירות התעסוקה עבודה מתאימה להציע לו. החל ב-1995, מובטלים עד גיל 35, חייבים לקבל כל עבודה שמוצעת להם גם אם אינה "מתאימה" להם. דמי האבטלה נגזרים משכרו של המובטל בשלושת החודשים שקדמו לאבטלה, בשיעורים הולכים ופוחתים עם הגידול בשכר.
- **קצבת נכות**

קצבת נכות משולמת למבוטח תושב ישראל, מגיל 18 עד גיל פרישה, שכתוצאה מליקוי גופני, שכלי או נפשי הנובע ממחלה, מתאונה או ממום מלידה, נגרמה לו נכות רפואית, ובעקבות זאת צומצם כושר ההשתכרות שלו או שאינו מסוגל לעבוד.
- **גמלת סיעוד**

הזכאים לגמלת סיעוד הם תושבי ישראל שהגיעו לגיל פרישה (גיל הפרישה עולה בהדרגה בקרב גברים מ-65 ל-67 ובקרב נשים מ-60 ל-64), הגרים בביתם ותלויים בעזרת הזולת בביצוע רוב פעולות היום-יום. כמו כן, קבלת הקצבה תלויה בגובה הכנסותיו של המבוטח. לזכאים לגמלה ניתנים שירותי סיעוד לבחירה (כגון: עזרה ביתית, ביקור במרכז יום, אספקת חיתולים ושירותי מכבסה) ומאוקטובר 2015 זכאים לגמלה יכולים בתנאים מסוימים לבחור לקבלה בכסף.
- **דמי מזונות**

חוק המזונות נועד לסייע לאישה ולילד, תושבי ישראל, שבידיהם פסק דין לתשלום מזונות, הם אינם מקבלים את התשלום מן החייב במזונות. הביטוח הלאומי משלם לאישה הזוכה במזונות תשלום חודשי וגובה מהחייב במזונות את הסכום שחויב בו בפסק הדין למזונות.